

Výstava fotografií mapuje sto let ústavní péče v libereckém Jedličkově ústavu

02. 02. 2010 16:29

Výstavu fotografií nazvanou Hledání 1903 - 2003, která vznikla ve spolupráci Krajského úřadu Libereckého kraje, občanského sdružení Unikátní projekty a Všeobecné zdravotní pojišťovny, zahájili včera za účasti autorů na vernisáži ve vestibulu budovy Krajského úřadu LK v Liberci, v ulici U Jezu, náměstkyně hejtmana Lidie Vajnerová a radní Pavel Petráček.

„Jsem ráda, že se nám podařilo trochu napravit opomenutí, když veřejné vystavení historických i soudobých fotografií ze stejnojmenné publikace "Hledání 1903 - 2003" autorů Lubomíra Vejražky a Jiřího Hladíka, která pojednává o vzniku Jedličkova ústavu v Liberci, se zpozdilo o téměř sedm let,“ řekla Lidie Vajnerová.

„Je to unikátní výstava, která dokumentuje vznik a vývoj ústavní péče zejména o handicapované děti od roku 1903. Pomáhá nám pochopit, jak k péči o tělesně postižené děti přistupovat,“

dodal krajský radní pověřený resortem sociálních věcí a menšin Pavel Petráček (ČSSD).

Vystavované fotografie zachycují stoletou historii Jedličkova ústavu v Liberci. Řada historických dokumentů a rovněž publikace nazvaná "Hledání 1903 - 2003" od autorů Lubomíra Vejražky a Jiřího Hladíka představují vývoj ústavní péče o handicapované děti v Liberci.

„O vybudování Jedličkova ústavu v Liberci se zasloužil tehdejší německý primátor města Reichenberg Franz Bayer spolu s libereckým lékařem Josephem Gottsteinem. Jejich budova patří dodnes k nejvýstavnějším stavbám Liberce. Od roku 1945 se nikomu z iniciátorů moderní ústavní péče o handicapované děti nedostalo veřejného uznání,“ řekl mimo jiné Lubomír Vejražka.

Výstava, jejíž vernisáže se zúčastnily děti z Jedličkova ústavu spolu s ředitelkou Hanou Peldovou, potrvá do poloviny března.

100 let ústavní péče o tělesně postižené děti v Liberci

Kniha "100 let ústavní péče o tělesně postižené děti v Liberci" vznikla v roce 2003 nejen u příležitosti stoletého výročí zahájení této péče, ale zároveň chtěla zachytit důležitost a ojedinělost libereckého Jedličkova ústavu v jeho historickém vývoji, jeho vysokou úroveň a neméně i význam pro česko - německé vztahy.

Stavba knihy vychází ze skutečnosti, že odborné publikace zaměřené na podobné téma jsou pro laickou veřejnost neosobní a odborně náročné, čímž se ztrácí možnost seznámit široký okruh lidí s touto problematikou. Tato kniha si klade za cíl být zpracována tak, aby byla srozumitelná pro širší veřejnost.

Samotná kniha má svou historickou cenu. Vývoji ústavní péče o tělesně postižené děti v Liberci se totiž doposud nikdo nevěnoval. Jde o nadčasovou publikaci, která přesáhne rámec ústavu a regionu.

V roce 1903 začal MUDr. Gottstein léčit na své ortopedické klinice tělesně postižené děti a o dva roky později pro ně zřídil samostatné oddělení. Tím zahájil éru ústavní péče o tělesně postižené v Liberci, tehdy Reichenbergu. Zároveň začal usilovat o vznik ústavu, kde by těmto dětem byly k dispozici nejmodernější léčebné možnosti, rehabilitace a vynikající lékaři. K tomuto záměru přesvědčil radnici, především tehdejšího primátora Dr. Franze Bayera. Díky spojenému úsilí vznikl v roce 1910 nejprve samostatný malý ústav ve starší budově bývalého chorobince, v roce 1914 pak ústav nový takových kvalit, že předstihl svou dobu. Od té doby nebyla ústavní péče o tělesně postižené děti v Liberci přerušena, přestože prošla několika státními režimy. Dodnes si udržela výbornou úroveň.

Vznik ústavní péče v Liberci (Reichenbergu) byl ojedinělým činem v tehdejší Rakousku-Uhersku. Již dříve tam sice existovaly tři jiné ústavy, byly však malé, nekonceptně vedené, nepříliš významné. Naproti tomu liberecký ústav byl budován jako velké moderní zařízení evropského formátu, však také udal rytmus v péči o postižené děti na dalších 30 let. Usiloval nejen o léčení, staral se též o to, aby jeho svěřenci byli schopni po opuštění ústavu se o sebe co nejlépe postarat. Byly zde proto zřízeny výukové dílny. Je na místě konstatovat, že pražský Jedličkův ústav vznikl v roce 1913, avšak jeho tehdejší velikost a význam ani zdaleka nedosáhl úrovně zařízení v Reichenbergu.

První část knihy zobrazuje vývoj ústavní péče od roku 1903 přes první světovou válku, dobu meziválečnou a druhou světovou válku. Po celou tuto dobu byl ústav zcela německý. Stranou nezůstává ani postavení postižených na přelomu 19. a 20. století. Tato část knihy s sebou nesla nemálo složitého hledání v archivu a je spojená s překlady. Historické materiály (texty i fotografie) použité v knize pocházejí ze Státního archivu v Liberci a Machníně.

Druhá část knihy ukazuje přerod ústavu z německého na český po roce 1945, jeho nejistou situaci po roce 1948, vývoj do roku 1958, kdy se situace zařízení stabilizovala, vývoj do roku 1989 a samozřejmě nejnovější historii po roce 1990.

Třetí část knihy ukazuje pohled na ústav a problematiku postižených dětí prostřednictvím

osobních zpovědí, názorů a životních postojů svěřenců ústavu, kteří jej poznali v dětství jako svůj druhý domov a také očima jejich rodičů a současných i bývalých zaměstnanců. Tato část vznikla díky desítkám rozhovorů se zainteresovanými osobami a její zpracování bylo nemírně náročné.

Kniha chce mít význam i pro česko-německé vztahy. Ústav vznikl v Reichenbergu, správním centru severních Čech osídlených Němci. Žádné jiné zařízení podobné velikosti, vybavení a úrovně péče v tu dobu na území Českých zemí nepůsobilo. Ústav přestál těžké údobí na přelomu let 1918 a 1919, kdy Němci odmítali příslušnost ke vznikajícímu Československu, přestál i hospodářskou krizi v třicátých letech. Po celou dobu první republiky si zařízení udržovalo vysokou úroveň. Pak do jeho osudu zasáhlo rozbití Československé republiky a druhá světová válka. Po roce 1945 převzala ústav česká organizace, navázala na německou linii a pokračovala v programu. Díky těmto skutečnostem může kniha přispět kamínkem do mozaiky česko-německých vztahů. Lidé mívají někdy pocit, že tyto vztahy vyrůstají z partnerství mezi městy a městečky, z výměnných pobytů dětí, z poutí a trhů v příhraničí, že k nim patří odškodnění nuceně nasazených Čechů v Německu za druhé světové války, opravy německých kostelů v tzv. "Sudetech", mezivládní deklarace a oficiální návštěvy. Je to tak, ale kniha směřuje do jiných sfér. Týká se určité neznámé historie, která Čechy a Němce nerozděluje a která ukazuje Němce jako humanitně založené a vytrvalé při budování ústavu. Z archivních materiálů lze poznat, že mnozí Němci se stavěli vůči meziválečnému Československu loajálně; v knize to zazní.

Je třeba si uvědomit, že v ústavu si Češi a Němci do jisté míry podali ruce, když se tu před i po roce 1945 léčily a připravovaly do života postižené děti. Zprvu německé, pak české. Sama skutečnost, že ústavní péče trvá sto let, a prošla dvěma národnostními údobími, je úžasná a inspirující a je potřeba v ní nalézt maximální možný potenciál pro tuto společnost. To téma není možné opomenuté. Osud ústavu je svým způsobem významnější než osud ústavu pražského.

Autoři knihy Lubomír Vejražka a Jiří Hladík mají dlouhodobé zkušenosti s tématem postižených dětí z probíhajícího projektu "Evropské výtvarné centrum pro postižené děti" ve Smržovce v Jizerských horách, který zahájili v roce 1998. Tomuto předcházela jiný projekt zaměřený na postižené děti "Otevřme oči, aby se mohly smát". V této knize úročí rovněž své dosavadní spisovatelské zkušenosti z předcházejících titulů "Huascarán, cesta končí, cesta začíná", "Huascarán, život v údolí krásy a hrozby" a "Výprava na Ararat - Říkali mu Ajšek".